

Péterfi András

Hőseink tere

Kulcsszavak: Budapest; Hősök tere; Millenniumi Emlékmű.

A magyar főváros legszebb terét a világ minden táján ismerik csakúgy, mint a Parlamentet. Hazánk ezeréves fennállásának emlékére csaknem negyven év alatt készült el a Hősök tere teljes kompozíciója. A 19. század végén hatalmas rendezvénysorozattal ünnepelték Magyarországon a Kárpát-medencébe való (vissza)térést. A dátum kiválasztását kutatások és vizsgálatok előzték meg, végül a Magyar Királyi Országgyűlés 1895 mellett döntött.¹ A munkálatok már évekkel korábban megkezdődtek, de a méltó ünnephez mégis elégtelennek bizonyult a sokévi szervezés és építkezés is, ezért a dátumot egy évvel elcsúsztatták a munkálatok befejezéséig: 1893-ban törvénybe foglaltatott a millenniumi ünnepségsorozat 1896-os évszáma.

1896-ban a Városliget mint a központi események színhelye, megtelt étellel, ugyanis itt kapott helyet az országos kiállítás, melynek díszletei – például Vajdahunyad vára – a mai napig elkápráztatja az arra járókat. Valójában ekkor épült fel Budapest, az a város, amely azóta csak veszített pompájából, azóta csak romlott az állapota. A Városliget szomszédságában épült fel a nagy mű: a Hősök tere, az addigra már etnikai problémákkal küzdő magyarságnak igazán nagy szüksége volt arra, hogy Kárpát-medencei jogfolytonosságát és uralkodó, államalkotó nemzeti

státusát kifejezze. Apponyi Albert gróf külön kérvényben fordult a pártokhoz, hogy az ünnepség idejére csillapítsák ellentéteiket.²

Az emléksorozat központi eseménye a legmaradandóbb alkotás, a Millenniumi Emlékmű megalkotása volt. Eleinte felmerült a Gellért-hegy is helyszíneként, ám végül a Szépművészeti Múzeum és a Műcsarnok közé eső területet választották. Szokatlan módon pályázati kiírás nélkül kérték fel a későbbi két alkotót a honfoglalás emlékének megfogalmazására. Zala György és Schickedanz Antal ötéves szerződést kötött a Parlamenttel az Árpád fejedelmet és a magyar királyokat megjelenítő szoborkompozícióra, az öt évből később harmincöt lett. Közbejött egy háború, az ország szétszakítása, a gazdasági válságok, ám sok megpróbáltatás után az emlékmű mégis a mai napig áll a magyarok dicsőségére.

Az alapkövetételre és az avatásra 1901. október 24-én került sor.³ Ekkor került fel a harmincnégy méter magas központi oszlop tetejére Zala György Gábor arkangyalról mintázott szobra, miközben folyamatosan öntötték bronzba az uralkodók emlékalakjait is. Az építészeti keret végső kialakítására még négy évet kellett várni, a korábbi tervek szinte kivétel nélkül fülkeszobrok elhelyezésére voltak alkalmasak, a győztes pályázat azonban – az ember-

központú, körüljárható, közeli élményt nyújtó – oszlopcsarnokos megoldás lett. Ebben a korban az architektúra még nem kívánt élni mostani, jellemalkotó szerepével. A hét-hét múltbéli uralkodó és fejedelem – korábban öt Habsburg-uralkodóval, melyeket a kommunista tanácsállam nem tartott kívánatosnak – és a közepén álló hét vezér szobra között Gábriel arkangyal a magyar királyi hatalom isteni eredetét szimbolizálva emeli magasra a Szent Koronát és az apostoli kettős keresztet. A szobor a korábbi, 1900-as párizsi vilákiállítás nagydíját nyerte el, hogy két évvel később Magyarország leghíresebb szobrává váljék.⁴

A királyszobrokat és a honfoglaló vezéreket bárki megcsodálhatja közlrol, de van ezeken felül is valami, de hogy micsoda és mit is jelent, azt már kevesen tudják.

A kolonnád felső párkányán négy szoborcsoport áll, a magyarság évszázadainak négy allegorikus alakja. A középső részen a Háború, a Békével szemközt, míg a külső oldalon a Munka és a Jólét, a Tudással és a Dicsőséggel párban. A szobrokhoz sok variáció készült, mígnem hatasztendei munka után elnyerték végső alakjukat. A Háborút, a lovakat féken tartó hős harcossal a művészettörténészek a mai napig a magyar lovasszobrászat csúcának tartják. A görög tengelyes, harci szekéren álló, kezében kígyót tartó ifjú és a pattanásig feszülő lovak kontrasztja ellentétben áll a szemközti, Békét szimbolizáló fiatal leánnyal. A béke

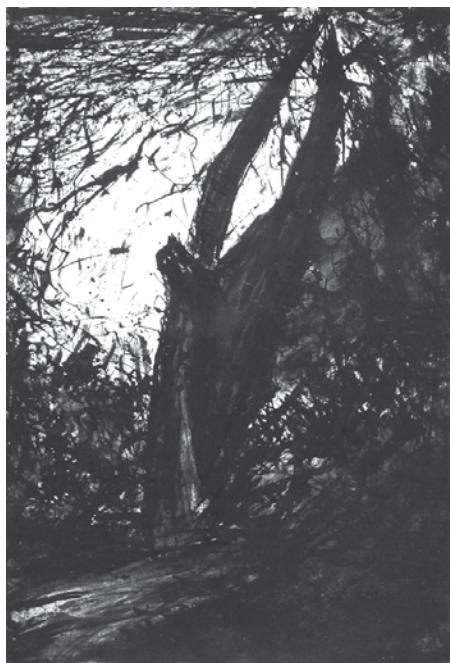
olajágát hordozó leány plasztikus, lágy kialakítása szinte légiessé varázsolja a hatalmas súlyú bronz műalkotást. Bár a két szobor messziről nézve szinte egyforma méretűnek tűnik, a lovak az optikai kiegyenlítődéés érdekében sokkal nagyobbak.

A szobrok nem véletlen elrendezésével kerültek a helyükre, így a forrongó ország számára a Béke és Dicsőség egymáshoz kapcsolása külön figyelemzetteléssel is szolgál. A külső karéjon ugyanis a Háború oldalán a Tudás férfi és a Dicsőség nőalakja kapott helyet. A Tudás antik felsőbbrendűséggel tartja kezében a bölcsesség istennőjének aranyozott szobrát, mely szinte lebeg, miközben párja, a Dicsőség palmaágat tartva hajtja vállára a fejét. A megdicsőüléshez vezető úton a kellő tudás nélkülözhetetlen, hirdetik. A másik oldalon a Béke követei, az ezredforduló idejében is békére volt szüksége a magyarságnak, a tér túlsó felében ezért a Munka és a Jólét alakja áll. A kaszát a vállán vivő férfi és a termést hintő asszonyalak, a megmaradás és a gyarapodás zálogai.

A Millenniumi Emlékmű tanácsköztársasági sorsa ahhoz a „dicsőséges” százharminchárom naphoz hasonlít: ekkor diadalív és obeliszk lett belőle, vörös posztóval bevonva.⁵ A szobrokat, csakúgy, mint Gábriel arkangyalt, eltüntették szem elől, a Habsburg uralkodókkal együtt. Vitéz Nagybányai Horthy Miklós 1932-ben Hősök terévé avatta az elhunyt katonák tiszteletére.⁶ A revizionista mozgalmak is

helyet kaphattak a téren, középen felirat hirdette: „Az ezeréves határokért”. A második világháború alatt a jobb szárnyat bombatalálat érte, ettől szinte kettévált. Mária Terézia szobra teljesen megsemmisült, de ekkor már nem kívánták visszaállítani, sőt. A második kommunista diktatúra ismét eltüntette a nem kívánatos emlékeket, a hősi halottakra emlékező sírkő is csak 1956-ban kerülhetett vissza az őt megillető helyre.⁷

A Hősök terén és a Millenniumi Emlékművön a magyarság elmúlt száz évének minden eseménye nyomot hagyott, de mégis áll.

Dráma

Jegyzetek

1. Estók János: *Magyarország története 1849-1914*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004. 187.
2. Benda Kálmán (szerk.): *Magyarország történeti kronológiája*. III. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 787.
3. Uo. 804.
4. *A Millenniumi Magyarország*. Reprint, Kossuth Kiadó, Budapest, 1998. 25.
5. Kuczka Péter (szerk.): *Pannon Enciklopédia*. Dunakanyar Kiadó, Budapest, 2000. 274.
6. Benda Kálmán (szerk.): *Magyarország történeti kronológiája*. III. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 276.
7. Bernyák Adrienn: *Az Országgyűlés ülészakainak törvényhozása és az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletalkotása 1953-1958 között*. In: Gergely Jenő (szerk.): *Ahogy mi látjuk, tanulmányok az ELTE Történettudományi Iskola Új- és Jelenkori Magyar Történeti Program keretében*. Robinco Kiadó, 2003. 214.

